

Ο κατ' εξοχήν παραδοσιακός θεολόγος της Ορθοδόξου Παραδόσεως, Άγ. Γρηγόριος ο Παλαμάς (Ραφαήλ Χ. Μισιαούλης, Φοιτητής Θεολογίας ΑΠΘ)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Μια εξέχουσα θέση κατέχει ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, γι' αυτό η Αγία μας Εκκλησία τον έταξε να τιμάται την Β΄ Κυριακή των Νηστειών, αμέσως μετά την Κυριακή της Ορθοδοξίας, διότι στο πρόσωπό του αναγνωρίζει τον κατ' εξοχήν διδάσκαλο της εν Χριστώ ησυχαστικής ζωής, ο οποίος με το έργο του συνεχίζει

κορυφώνοντας τον θρίαμβο της Ορθοδόξου πίστεως.

Ο Άγιος Γρηγόριος γεννήθηκε το 1296 στην Κωνσταντινούπολη, από γονείς αριστοκράτες, τον Κωνσταντίνο και την Καλλονή. Οι γονείς του ήταν ευλαβείς άνθρωποι, οι οποίοι μεγάλωσαν τα παιδιά τους «εν παιδεία και νουθεσία Κυρίου[1]». Έμαθαν στα παιδιά τους να ζουν σύμφωνα με το θέλημα του Χριστού. Κέντρο στη ζωή τους ήταν ο Χριστός. Αξιοσημείωτο είναι το ότι λίγο πριν κοιμηθεί ο πατέρας του, ανέθεσε την προστασία των παιδιών του στην Κυρία Θεοτόκο[2].

Ο Άγιος φοίτησε στο Πανεπιστήμιο της γενέτειράς του, της Κωνσταντινουπόλεως, γραμματική, ρητορική, φυσική, φιλοσοφία και λογική. Σε ηλικία 20 ετών αποσύρθηκε στο όρος Παπίκιο και μετά σε διάφορες τοποθεσίες του Άθωνος. Στην Μονή Βατοπαιδίου ήταν υπό την καθοδήγηση του ησυχαστού Νικοδήμου, στη

συνέχεια μεταβαίνει στη Μονή Μεγίστης Λαύρας και τέλος πήγε ως ερημίτης στην Γλωσσία με την καθοδήγηση του μοναχού Γρηγορίου[3]. Λόγω επιδρομών Τούρκων πειρατών στην περιοχή του Άθωνος, θέλησε να ταξιδέψει στα Ιεροσόλυμα και στο Σινά αλλά παρέμεινε για λίγο χρονικό διάστημα στη Θεσσαλονίκη.

Στη συνέχεια, ο Γρηγόριος με άλλους 10 ιερείς αναχωρεί για την Σκήτη της Βεροίας, όπου παρέμεινε για πέντε συναπτά έτη εφαρμόζοντας αυστηρή μόνωση. Το 1331 ένεκα της κοιμήσεως της μητρός του εισέρχεται και πάλι στο Όρος, όπου γίνεται ηγούμενος της Μονής Εσφιγμένου[4]. Σαν ηγούμενος απέδειξε όλα τα μεγάλα του χαρίσματα «απλός το ήθος, ελεύθερος την γνώμην, την ομιλίαν ηδύς...»[5].

Το πρώτο μισό του 14ου αιώνας εμφανίζεται στο Βυζάντιο η κίνηση των «Ησυχαστών», η οποία έδωσε αφορμή για αντιπαραθέσεις και έντονη πολεμική. Της αντιπαραθέσεως αυτής ηγείτο ο Έλληνας μοναχός Βαρλαάμ με τους ομόφρονές του[6], τον Ακίνδυνο και άλλους, οι οποίοι λοιδόρησαν – γελοιοποίησαν τον Ησυχασμό λέγοντας ότι είναι αιρετικοί. Το 1337 πήγε στη Κωνσταντινούπολη, για να προκαλέσει συνοδική καταδίκη των Ησυχαστών, θεωρώντας την παράδοσή τους ξένη προς την Ορθοδοξία, που αυτός δήθεν εκπροσωπούσε. Αυτό ήταν και το έναυσμα για την ανοικτή πια σύγκρουση. Να αναφέρω ότι οι αιρετικές δοξασίες του κινήματος του Βαρλαάμ ήταν ότι αποδέχονταν τον Θεό μόνο ως ουσία, χωρίς θείες ενέργειες. Αν το αποδεχθούμε αυτό, ότι ο Θεός έχει μόνο ουσία, τότε αποδεχόμαστε τον πανθεϊσμό. Δηλαδή, ότι τα πάντα που μας τριγυρίζουν έχουν ουσία του Θεού. Επιπλέον, αν αποδεχθούμε ότι ο Θεός δεν έχει ενέργειες, όπως έλεγε το κίνημα του Βαρλαάμ, τότε ο άνθρωπος γίνεται ομοούσιος με τον Θεό. Γνωρίζουμε, όμως, ότι ομοούσια είναι μόνο τα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδος. Άρα, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι ο Βαρλαάμ με τους ομόφρονές του κήρυτταν μια αίρεση, η οποία αρνείτο την θέα του Θεού, δηλαδή την σωτηρία του ανθρώπου.

Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ισίδωρος γνωρίζοντας τα χαρίσματα του Γρηγορίου, τον ανακάλεσε από το Άγιο Όρος για να επιστρέψει στη Θεσσαλονίκη ένεκα της δοκιμασίας που ταλάνιζε την Εκκλησία από την αίρεση του Βαρλαάμ. Επιστρέφει στη Θεσσαλονίκη και συναντιέται με τον Βαρλαάμ χωρίς να επέλθει το ποθούμενο, δηλαδή ο Βαρλαάμ να ανακαλέσει τις αιρετικές του θέσεις.

Τότε, επί πατριαρχείας Ιωάννου Καλέκα κατά την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου μεταξύ του Ιωάννου Παλαιολόγου και Ιωάννου Καντακουζηνού, ο πατριάρχης άλλαξε σκέψεις απέναντι στον Ησυχασμό, ως αποτέλεσμα να διαιρεθεί το Ποίμνιο και να πολεμήσει τον Γρηγόριο, λόγω της άρνησης του τελευταίου να αποδεχθεί

την τοποθέτηση του πατριάρχου. Ο Άγιός μας φυλακίζεται επί τέσσερα έτη κι έπειτα ένεκα αλλαγής στην εκκλησιαστική και πολιτική κατάσταση, αποφυλακίζεται και χειροτονείται Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Όμως, οι Ζηλωτές της Θεσσαλονίκης δεν του επέτρεψαν να εισέλθει στην Θεσσαλονίκη και να ενθρονισθεί, κι έτσι αναγκάζεται να καταφύγει στο Αγιώνυμο Όρος. Αναγνωρίζοντας το λάθος τους μετά από ολίγο χρονικό διάστημα, τον αναζητούν να επιστρέψει στην Θεσσαλονίκη. Έτσι, το 1350 επιστρέφει και νέες ημέρες ανατέλλουν στη Συμβασιλεύουσα Πόλη, την Θεσσαλονίκη.

Απώτερος στόχος του ποιμαντικού του έργου ήταν η θέωση γι' αυτό και καθοδηγούσε το ποίμνιό του ώστε να επιτευχθεί το πρώτο στάδιο του πνευματικού αγώνος, η πράξη, δηλαδή η απαλλαγή από τα πάθη και η συμμετοχή στα Μυστήρια της Ορθοδόξου ημών Εκκλησίας. Έπειτα, στόχευε να προφυλάει το ποίμνιό του από τις αιρέσεις. Ήταν υπομονετικός, φιλόανθρωπος, πράος, ταπεινός, προσευχητικός, χαρισματούχος, λειτουργούσε και κήρυττε πολύ συχνά, ήθελε να επικρατεί ειρήνη προς τον Θεό, τον πλησίον και προς τους εαυτούς των, καυτηρίαζε την κακή χρήση του πλούτου, την πλουτομανία και επιθυμία του πλούτου[7], στηλίτευε την ασπλαχνία και την κοινωνική αδικία, φρόντισε για την οικοδομή του ιερού κλήρου και τέλος φρόντισε και για εμάς, για τις μετέπειτα από αυτών γενεές, δίδοντάς μας το συγγραφικό του έργο.

Θα ήταν παράλειψή μου να μην αναφερθώ στις 5 Ησυχαστικές Συνόδους, οι οποίες σχετίζονται με το πρόσωπο του Αγίου Γρηγορίου. Στην Α΄ Ησυχαστική Σύνοδο, η οποία διεξήχθη την 10η Ιουνίου 1341[8] στο ναό της Αγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως, παρουσία του πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ιωάννου, κληρικών, μοναχών, καταδικάσθηκε ο Βαρλαάμ και αθωώθηκε ο Παλαμάς Γρηγόριος.

Η έριδα, όμως, δεν σταμάτησε εδώ αλλά ανακινήθηκε από τον Γρηγόριο Ακίνδυνο, υποστηρικτή των αρχών του Βαρλαάμ[9]. Έτσι, τον Ιούλιο του 1341 ο πατριάρχης συγκάλεσε σύνοδο με την παρουσία και του Γρηγορίου Παλαμά και Γρηγορίου Ακινδύνου. Καταδικάσθηκε προφορικά ο Γρηγόριος Ακίνδυνος και με το μέρος του Παλαμά τάχθηκε ο Ιωάννης Καντακουζηνός.

Μπροστά στην προοπτική της νίκης του Καντακουζηνού, η βασίλισσα Άννα της Σαβοΐας άφησε ελεύθερο τον Γρηγόριο[10]. Έπειτα το 1347 συγκάλεσε Σύνοδο στο Βασιλικό Παλάτιο, όπου κατεδίκασε τον Ακίνδυνο και καθαίρεσε τον πατριάρχη Ιωάννη Καλέκα ως βαρλααμίτη. Στη θέση του πατριάρχου Ιωάννου εξελέγη ο ησυχαστής Ισίδωρος Α΄, ο οποίος αποκατέστησε τον Γρηγόριο Παλαμά Αρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης.

Όμως, οι πολέμιοι του Παλαμά δεν έλεγαν να σταματήσουν. Έτσι, το 1351 συγκαλείται σύνοδος με σκοπό να λύσει οριστικά το ζήτημα. Πολέμιοι του Αγίου ήταν ο μοναχός Νικηφόρος Γρηγοράς και οι μητροπολίτες Γάνου Ιωσήφ και Εφέσου Ματθαίος. Χάριτι Θεού ενεκρίθη η διδασκαλία του Παλαμά, καταδικάστηκε ο Ακίνδυνος και καθαιρέθηκαν οι προαναφερθέντες μητροπολίτες μαζί με τους ομόφρονές των. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι αποφάσεις της Συνόδου αυτής συμπεριλήφθηκαν στο Συνοδικό της Ορθοδοξίας, κάτι το οποίο πιστοποιούσε το έγκυρο και δεσμευτικό των αποφάσεων[11].

Το 1368 ανανεώνεται η έριδα με τον μοναχό Πρόχορο Κυδώνη, ο οποίος καταγγέλθηκε στον πατριάρχη Φιλόθεο Κόκκινο ως οπαδός του Βαρλαάμ και του Ακινδύνου. Έτσι, οδηγήθηκε η σύνοδος του 1368 στην καταδίκη του και την αναγνώριση του Γρηγορίου Παλαμά ως Αγίου της Μίας, Αγίας, Καθολικής και Αποστολικής Εκκλησίας.

Την διδασκαλία του Γρηγορίου η Εκκλησία την απεδέχθη επίσημα ως διδασκαλία της Ορθοδόξου Εκκλησίας με 2 Συνόδους στην Κωνσταντινούπολη, το 1341 και 1351.

Ο Άγιος κοιμήθη σε ηλικία 63 ετών, αφού προείδε την ημέρα της κοιμήσεώς του.

Αυτός που κατεχώρησε τον Άγιο Γρηγόριο στο αγιολόγιο της Εκκλησίας μας, είναι το ίδιο πρόσωπο με τον συγγραφέα του βίου και της ακολουθίας του. Είναι ο Άγιος Φιλόθεος Κόκκινος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ο οποίος ήταν συμμοναστής του και εκφραστής της ιδίας ησυχαστικής παραδόσεως.

Με συνοδική απόφαση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, το 1368, ανακηρύχθηκε επίσημα Άγιος της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Η μνήμη του τιμάται στις 14 Νοεμβρίου εκάστου έτους, αλλά και την Β΄ Κυριακή των Νηστειών ως συνέχεια της Κυριακής της Ορθοδοξίας επειδή η νίκη επί των αιρετικών δοξασιών του Βαρλαάμ θεωρείται εφάμιλλη της νίκης κατά των εικονομάχων[12].

Το ιερό λείψανο του Αγίου βρίσκεται εντός του Μητροπολιτικού Ναού της Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, ο οποίος είναι αφιερωμένος στον Άγιο Γρηγόριο τον

Παλαμά.

Ταις αυτού αγίαις πρεσβείαις, ο Θεός, ελέησον και σώσον ημάς. Αμήν.

[1] Εφεσ.6,4

[2] Φιλοθέου Κόκκινου, βίος Γρηγορίου Παλαμά, Πατερικά εκδόσεις «Γρηγόριος Παλαμάς», σελ.46

[3] John Meyendorff, Ο Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς και η ορθόδοξη μυστική παράδοση, μτφρ. Ελευθέριος Μάινας, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα, 1989, σελ.102

[4] Παναγιώτης Χρήστου, «Γρηγόριος ο Παλαμάς» , Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, τομ.4 (1964), στ.777

[5] Φιλοθέου Κόκκινου, βίος Γρηγορίου Παλαμά, Πατερικά εκδόσεις «Γρηγόριος Παλαμάς», σελ.150

[6] Θεμιστ. Χατζησταύρου, Αι περί των ησυχαστών της ΙΔ'εκατονταετηρίδος και της διδασκαλίας αυτών έριδες, Λειψία 1905

[7] Γρηγορίου Παλαμά, Έργα, Ε.Π.Ε, τομ.11, σελ.11

[8] Δημήτριος Κουτσούρης, Σύνοδοι και θεολογία για τον ησυχασμό, εκδ. Ιερά Μητρόπολη Θηβών και Λεβαδείας, Αθήνα, 1997, σελ.70

[9] «Ο συνοδικός θεσμός εις την Εκκλησίαν της Θεσσαλονίκης (ΙΑ'-ΙΕ' Αιώνες)», στο: Δ'Επιστημονικό Συμπόσιο, Χριστιανική Θεσσαλονίκη: Από της εποχής των Κομνηνών μέχρι και της αλώσεως της Θεσσαλονίκης υπό των Οθωμανών (1430) (11ος-15ος μ.Χ), Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Ιερά Μονή Βλατάδων, 29-31 Οκτωβρίου 1990, Θεσσαλονίκη, 1992, σελ.62-63

[10] Παναγιώτης Χρήστου, «Γρηγόριος ο Παλαμάς» , Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, τομ.4 (1964), στ.779

[11] Αριστείδης Παπαδάκης, John Meyendorff, Η Χριστιανική Ανατολή και η άνοδος του Παπισμού. Η Εκκλησία από το 1071 ως το 1453, μτφρ. Στέφανος Ευθυμιάδης, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα, 2003, σελ. 439

[12] Θεόδωρος Γιάγκος, «Η εορτή του Αγίου Γρηγορίου Παλαμά και η τιμή του Αγίου στην Ιερά Μονή Βλατάδων», στο: Επιστημονικό Συμπόσιο Χριστιανική Θεσσαλονίκη (9ο : 1995 : Θεσσαλονίκη, Ελλάς) Χριστιανική Θεσσαλονίκη : η Ιερά Βασιλική, Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή Βλατάδων : Λ' Δημήτρια Πρακτικά Θ' Επιστημονικού Συμποσίου, Ιερά Μονή Βλατάδων, 12-14 Οκτωβρίου 1995, σελ.73-89